

Ileana
MIHĂILĂ

Francis Claudon, *Les grands mouvements littéraires européens*

Resume

Note de lecture. Un accent particulier est mis sur quelques problèmes de l'intégration de la littérature française et des littératures est-européennes (roumaine en particulier) dans ce panorama remarquable de la littérature européenne.

Mots-clé: histoire littéraire, mouvement culturel, panorama, littérature est-européennes

Profesorul Francis Claudon (Université de Paris 12 – Val de Marne) nu este un necunoscut cititorului român. Încă din 1997, lucrarea sa *Compendiu de literatură comparată* (realizată împreună cu Karen Haddad-Wotling) a fost disponibilă în traducere, grație editurii Cartea Românească; dar autorul este un specialist de talie internațională, semnând o serie impresionantă de lucrări, axate în principal pe Romanticism (a publicat, între altele, o remarcabilă *Enciclopedie a Romanticismului*, tradusă într-o serie de limbi europene, de la engleză și germană la portugheză, polonă și turcă. O sumă de cărți și studii ale sale au apărut și în Cehia, Ungaria, Bulgaria). S-a preocupat îndelung de raporturile muzicii și artelor plastice cu literatura, nelimitându-se nicide-

cum la scriitorii francezi (chiar dacă un mare număr de lucrări le sunt dedicate, una din cărțile sale este o prezentare a literaturilor de expresie germană de după 1945). În fine, a realizat sinteze în care îmbină teoria cu analiza concretă a textelor fundamentale, esențiale pentru studiul literaturii universale și comparate, între care și recent apăruta *Les grands mouvements littéraires européens* (prima ediție, 2004; reeditată anul acesta).

Lucrarea de față* îmbină armonios demersul diacronic cu abordarea în sincronie. Altfel spus, găsește o bună cale de mijloc între cei doi frați gemeni, dar profund învrăjbiți - literatura universală și literatura comparată. Chestiunea aproape la fel de spinosă a europocentrismului funciar caracteristic demersului critic tradițional de abordare a *Weltliteratur*-ei de sorginte goetheană este rezolvată conceptual în mod elegant, prin introducerea programatică a determinării spațiale europene. Orice obișnuit al studiilor în domeniu va regăsi însă în cartea de față în aproape totalitatea sa materialul de studiu propus programatic de un Tudor Vianu, bunăoară, la cursurile sale. Unde însă abordarea literaturii europene propusă de profesorul Francis Claudon în lucrarea de față se distanțează clar de comparatismul contemporan este în reducerea studiului paralelelor între opere la apartenența la același curent, lăsând deoparte analiza tematică. Departă de a fi doar o simplificare, această soluție este menită să confere un plus de limpezime unei prezentări deloc ușoară a unui material extrem de stufos.

Primul pas este o stabilire clară și eficace a reperelor istorico-culturale, într-un soi de prolog sub formă de tabel, intitulat *Europa duratei lungi*. Cunoscătorii vor recunoaște formula dragă Școlii Analelor; dar, chiar în absența acestui reper, rubricile (*Repere istorice; Sens politic; Interpretare; Repere culturale*) sunt evident un mod de a ordona principalele elemente ale devenirii unei Europe bătrâne de 3000 de ani. Datele oferite aici sunt apoi completate și nuanțate la începutul fiecărui capitol (*Europa Antichi-*

*Francis Claudon, *Les grands mouvements littéraires européens*, Paris, Armand Colin, 2008 (128 p.)

tății; Europa medievală; Europa Timpurilor moderne; Epoca contemporană: secolul XIX; Epoca contemporană: secolul XX) prin câte un tabel cu subdiviziunile Politică; Literatură; Arte; Diverse (cu varianta Societate). Înțelegem ușor demersul pedagogic: acestea sunt datele care trebuiesc reținute, în absența lor edificiul cultural personal este lipsit de temelii. În economia fiecărui capitol, ele sunt urmate de prezentări sintetice (nu însă simplificatoare) ale teoriilor care definesc mișcările literare ale marilor creatori și ale unor opere considerate reprezentative. Pentru o mai bună scoatere a lor în evidență, majoritatea portretelor de scriitori și a operelor analizate sunt prezentate în chenar. La final, o *Bibliografie sumară* și un util *Index al mișcărilor literare* completează fericit lucrarea.

Există o mai veche, dar nu greșită idee despre excelența spiritului sintetic francez; cartea de față este încă o dovadă în acest sens. Efortul de selectare a elementelor esențiale în compunerea tabloului de ansamblu, curajul opțiunilor personale, care

denotă plăcerea vie a lecturii, opțiunile pertinente în largul câmp al istoriei literare demonstrează o cunoaștere nu doar enciclopedică, ci și permanent reactualizată. Recunosc a nu fi găsit decât un singur caz în care lecturile recente să mă fi făcut să înclin hotărât spre o altă soluție decât cea pentru care optează profesorul Fr. Claudon: datarea versiunii cunoscute a *Cântecului oastei lui Igor* drept „fără îndoială redactată la sfârșitul secolului XII” este mai mult decât controversată; cecetările actuale acceptă (fără plăcere) că ne aflăm mai curând în prezența unor *Poeme ale lui Ossian* decât a unui *Cântec lui Roland*.

Este ușor de sesizat, de asemenea, efortul de a nu se lăsa prins în capcana (greu totuși de ocolit) a unei viziuni francezocentriste. Câteodată, autorul se vedește chiar mai selectiv decât ar fi orice specialist în domeniu, francon sau măcar francofil. Un exemplu poate fi chiar prezentarea Neoclasicismului francez, unde marii dramaturgi ai secolului Regelui Soare sunt prezentați cu maximă parcimonie. Un caz încă și mai dificil este al marilor romancieri Stendhal și Balzac, abia pomeniți în treacăt în tabelul sinoptic și chiar și mai puțin în text. O explicație ar fi situarea lor temporală în afara curentului realist, definit ca doctrină abia pe la mijlocul anilor '40 din veacul al XIX-lea. Cronologic și parțial tematic, ei aparțin Romantismului; totuși, marele roman realist european le este mult mai dator lor decât lui Champfleury sau Murger, chiar și în planul definirii teoretice. Personal, recunosc că nu mă pot împăca nicidecum cu o panoramă asupra curentelor literare europene care îi exclude.

Literatura română este practic absentă, cu eternele noastre excepții – Tristan Tzara și Eugen Ionescu. Din păcate, la Europa tradițională - Occidentul plus Rusia -, profesorul Francis Claudon nu adaugă decât Ungaria. Nu lui i se poate reproșa această viziune – întreaga sa activitate de cooperare universitară cu colegii din aproape toate țările din Est îi dovedește dorința de deschidere – ci greutatea unei întregi tradiții. Extinderea Uniunii Europene în plan cultural rămâne deocamdată doar un deziderat.